

Underhåll av gator- och vägar samt VA

Lekebergs kommun

November 2020

Daniel Brandt

Sara Ljungberg

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Inledning	4
Bakgrund	4
Syfte och revisionsfrågor	4
Revisionskriterier	4
Avgränsning	4
Metod	4
Iakttagelser och bedömningar	5
Revisionsfråga 1 Säkerställer kommunstyrelsen att underhållsarbetet styrs och samordnas på ett effektivt och tillräckligt sätt?	5
Revisionsfråga 2 Är nuvarande underhåll tillräckligt i förhållande till verksamheternas egna bedömningar av det egentliga behovet?	7
Revisionsfråga 3 Finns det en överensstämmelse mellan underhållsplan, budget och genomfört underhåll under de senaste 3 åren?	8
Revisionsfråga 4 Finns det en tillfredsställande uppföljning av underhålls-kostnader?	10

Sammanfattning

PwC har fått i uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Lekebergs kommun att genomföra en granskning om kommunens underhåll av VA samt gator och vägar. Syftet med granskningen är att bedöma om kommunstyrelsen har säkerställt ett ändamålsenligt långsiktigt underhåll av kommunens gator och vägar samt va-anläggningar.

Revisionell bedömning

Efter genomförd granskning är vår revisionella bedömning att kommunstyrelsen **inte helt** säkerställt ett ändamålsenligt långsiktigt underhåll av kommunens gator och vägar samt VA.

Bedömningar mot revisionsfrågor

Revisionsfråga	Kommentar	
1, Säkerställer Kommunstyrelsen att underhållsarbetet styrs och samordnas på ett effektivt och tillräckligt sätt?	Delvis uppfyllt Kommunstyrelsen har inte formulerat några mål som avser underhållsåtgärder. Sedan 2019 har frågan om underhåll dock fått högre politisk prioritet samt även ökade resurser. Detta har resulterat i att 10-åriga underhållsplaner, både på gator och vägar samt VA.	
2, Är nuvarande underhåll tillräckligt i förhållande till verksamheternas egna bedömningar av det egentliga behovet?	Ej bedömt Vi bedömer att vi med tillgängligt material inte kan besvara revisionsfrågan. Det saknas fullständig information om gator och vägar samt VA-nätets status. Sammantaget gör detta att vi inte kan ställa kommunstyrelsens egen bedömning mot vare sig branschnyckeltal eller andra kommuner.	
3, Finns det en överensstämmelse mellan underhållsplan, budget och genomfört underhåll under de senaste 3 åren?	Ej bedömt Vi bedömer att vi med tillgängligt material inte kan besvara revisionsfrågan. Eftersom kartläggningen och framtagandet av underhållsplaner sker från 2020 och framåt kan denna jämförelse inte genomföras fullt ut.	

4, Finns det en tillfredsställande uppföljning av underhållskostnader?

Delvis uppfyllt

Kommunstyrelsen erhåller regelbundet information i samband med tertialbokslut samt prognos under året. Informationen är dock på en aggregerad nivå.

Det genomförs inte några andra jämförelser med hjälp av nyckeltal eller mot andra kommuner med liknande förutsättningar.

Rekommendationer

Utifrån granskningens resultat lämnas kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Vi rekommenderar att kommunstyrelsen tar fram mål och indikatorer kopplade till underhållsarbetet som också behandlas och följs upp.
- Vi rekommenderar att kommunstyrelsen tar fram en plan för att kostnadsberäkna de åtgärder som specificerats i respektive underhållsplan.
- Vi rekommenderar kommunstyrelsen att se över redovisningen i både tertial- och årsbokslut för att säkerställa att det med enkelhet går att följa vilka resurser som lagts på underhåll.

Inledning

Bakgrund

Kommunerna har genomgående under en längre tid inte avsatt tillräckligt med medel för planerat underhåll av gator och vägar samt VA-nätet så att dessa investeringar kan behålla sitt värde. Ersättningsinvesteringar är ofta eftersatta samtidigt som det ställs nya strängare krav på exempelvis avloppsrening.

Gällande vägunderhåll och VA-underhåll så finns det ingen sammanhållen uppgift på hur stort underhållsbehovet är i Sverige. I den förstudie revisorerna genomförde år 2014 konstaterades att det saknades en underhållsplan för VA-nätet samt att styrningen av underhållsåtgärder kunde förbättras.

Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunstyrelsen har säkerställt ett ändamålsenligt långsiktigt underhåll av kommunens gator och vägar samt VA-anläggningar.

Följande revisionsfrågor svarar mot syftet:

- Säkerställer Kommunstyrelsen att underhållsarbetet styrs och samordnas på ett effektivt och tillräckligt sätt?
- Är nuvarande underhåll tillräckligt i förhållande till verksamheternas egna bedömningar av det egentliga behovet?
- Finns det en överensstämmelse mellan underhållsplan, budget och genomfört underhåll under de senaste 3 åren?
- Finns det en tillfredsställande uppföljning av underhållskostnader?

Revisionskriterier

- Kommunallagen 6 kap 6 §
- God ekonomisk hushållning enligt kommunallagen (11 kap)
- Tillämpbara interna regelverk och policy

Avgränsning

Granskningen avser revisionsår 2020. Det görs ingen granskning av redovisningen av underhåll och regler för komponentredovisning.

Metod

Granskningen genomförs genom studier av styrdokument, underhållsplaner, verksamhetsberättelse etc. En sammanställning görs av underhållskostnader enligt planerade och budgeterade kostnader samt verkligt nedlagda kostnader för underhåll.

Intervjuer har genomförts med teknisk chef på teknik- och serviceavdelningen. De intervjuade har beretts möjlighet att sakgranska ett utkast av revisionsrapporten.

Iakttagelser och bedömningar

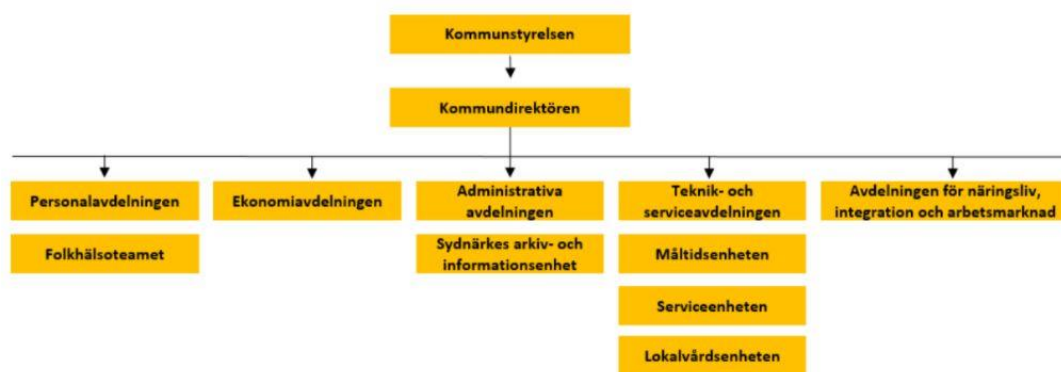
Revisionsfråga 1 Säkerställer kommunstyrelsen att underhållsarbetet styrs och samordnas på ett effektivt och tillräckligt sätt?

Iakttagelser

Av "Allmänt reglemente och reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Lekebergs kommun", fastställt av kommunfullmäktige 2015-04-29, och reviderat 2019-02-25, framgår att kommunstyrelsen ansvarar över drift och underhåll av gator, vägar, parker och andra allmänna platser samt vatten- och avloppsrensningar. Kommunstyrelsen ansvarar även för framtagande av förslag till allmänna bestämmelser för brukande av kommunens VA-anläggningar och verksamhetsområde samt taxor, avgifter och andra leveransvillkor.

På förvaltningsnivå finns flera olika avdelningar inom ramen för kommunstyrelsen. Bland annat personalavdelning, ekonomiavdelning och teknik- och serviceavdelningen.

Förvaltningens organisation

Inom teknik- och serviceavdelningen finns en avdelningschef, VA- och gatuvansvarig samt två VA- och gatutekniker. Avdelningen är i sin tur uppdelad på olika områden såsom lokalvård, måltid och serviceenheten. Serviceenheten hanterar främst gatu/park men kan hjälpa till på VA vid behov.

Kommunen har ramavtalsupphandlingar avseende skötsel och underhåll på gator och vägar samt VA. I dagsläget har kommunen tre utförare för akut underhåll, planerat underhåll samt en utförare som flödesmåtar och filmar ledningarna. I Lekebergs kommun försörjs det kommunala vattennätet från tre olika vattentäkter. I Mullhyttan är det kommunala va-nätet sammankopplat med Laxå kommun. I Fjugesta har kommunen eget vattenverk och avloppsreningsverk, vattentäkten är Svartån uppblandat med grundvattnet. I Hidinge-Lanna är det kommunala VA-nätet ihopkopplat med Örebro kommun.

Vi har för granskningen tagit del av kommunstyrelsens MER-plan 2020, där kommunstyrelsen formulerat sex mål med tillhörande 20 indikatorer. Av dessa 20 indikatorer faller 8 under kommunfullmäktiges mål. Vi noterar att det inte framgår mål kopplat till kommu-

nens underhåll av gator, vägar samt VA. Enligt intervju används inte nyckeltal som styrinstrument i dagsläget, men detta är något förvaltningen förväntas ta fram såsom kostnad per löpmeter ledningsbyte.

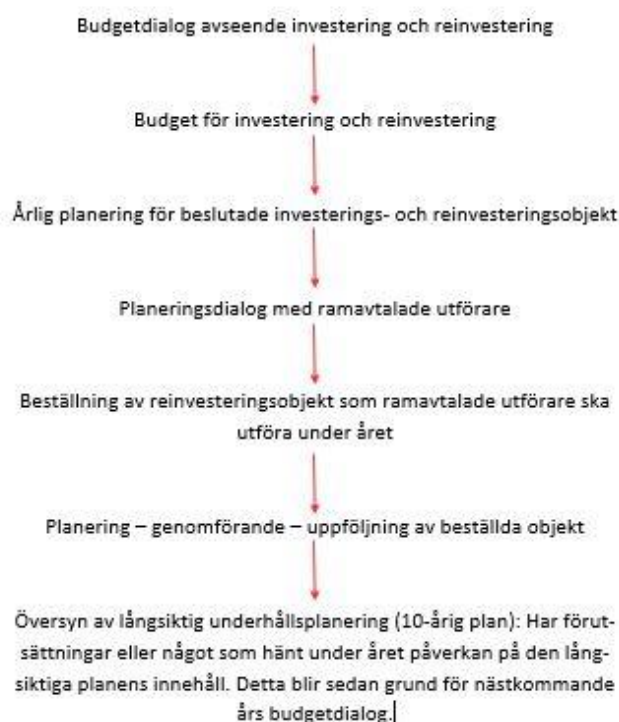
För ett optimalt underhåll är det viktigt att ha en strategi eller plan för hur underhållet/förnyelsen ska gå till så att rätt åtgärd genomförs vid rätt tidpunkt. Underhållsarbetet i Lekebergs kommun har tidigare handlat om att åtgärda akuta fel genom nyinstallationer av ledningar, brunnar, serviser m.m. Vissa underhållsåtgärder har genomförts i samband med att nyutbyggnad genomfördes. Underhållsåtgärder följde därmed planen för nyanläggning/utbyggnad samt utfördes som reparationsåtgärder då fel uppstod.

Enligt intervju har dokumentationen tidigare varit bristfällig. Sedan 2019 har frågan om underhåll fått högre politisk prioritet samt ökade resurser, vilket även inneburit att teknik- och serviceavdelningen har arbetat med att ta fram 10-åriga underhållsplaner, både på gator och vägar samt VA. Dessa underhållsplaner bygger på den information som avdelningen skapat sig genom bland annat flödesmätningar samt statusbesiktningar av upphandlad entreprenör som påbörjades 2019.

Flera av de anställda har arbetat i kommunen länge och har därmed bra kunskap om kommunens ledningsnät. Utöver erfarna anställda uppges allmänheten vara viktiga nyckelpersoner i underhållsplaneringen. Allmänheten kan göra en felanmälan via kommunens hemsida. På så vis får verksamheten information om status och skick på kommunens VA, samt gator och vägar som används i underhållsplaneringen.

Utifrån underhållsplan genomför avdelningen en långsiktig planering utifrån budgetanslag. Vi har för granskningen tagit del av en processbeskrivning över underhåll av VA och allmän platsmark, som är framtagen av teknik- och serviceavdelningen.

Processbeskrivning – underhåll av VA och allmän platsmark

Enligt intervju är syftet att genomföra underhållsåtgärder samordnat mellan gatuinfrastuktur och VA.

Bedömning revisionsfråga 1

Vi bedömer revisionsfrågan som **delvis uppfyllt**.

Granskningen visar att kommunstyrelsen inte har formulerat mål 2020 som avser underhållsåtgärder och nyckeltal används inte som något styrinstrument. Vi bedömer det som positivt att verksamheten har börjat flödesmäta samt genomföra statusbesiktningar för att få bättre kunskap om kommunens VA-nät. Sedan 2019 har frågan om underhåll fått högre politisk prioritet samt även ökade resurser. Detta har resulterat i att 10-åriga underhållsplaner, både för gator och vägar samt VA, har tagits fram.

Revisionsfråga 2 Är nuvarande underhåll tillräckligt i förhållande till verksamheternas egna bedömningar av det egentliga behovet?

lakttagelser

Vatten och avlopp

Det är av stor vikt att kunna göra välgrundade bedömningar om förnyelsebehov för att bedöma om nuvarande underhåll är tillräckligt. En långsiktigt bedömd förnyelsetakt är bra att ha som stöd i den mera kortsiktiga planeringen, som underlag för bland annat ekonomisk planering och taxesättning.

En underhållsplan för VA-verksamheten har framtagits av förvaltningen. Den omfattar perioden 2020-2029 och är indelad efter gatusträcka. Planen anger vilken åtgärd som ska vidtas, dess prioritering samt vilket år underhåll beräknas. Underhållsplanen omfattar dock inte någon beräkning av åtgärdernas kostnader. I kommunens investeringsplan för åren 2020-2030 finns medel avsatta till reinvesteringar VA-nät med 5 mnkr årligen.

Vi har för granskningen efterfrågat uppgifter om antal mil VA-ledningsnät uppdelat på olika vattenledningar som dagvatten-, avloppsledningar med mera, men inte erhållit några. Det finns heller ingen samlad bild eller information av ålder avseende den del av ledningsnätet som byggdes medan Lekeberg fortfarande var en del av Örebro kommun. Avseende ledningsnätet i Hidinge-Lanna är det ett ungt ledningsnät där dokumentationen är mer omfattande.

Det går således inte att göra en beräkning av hur väl förnyelsetakten i Lekebergs kommuns VA-nät står sig i relation till branschnyckeltal.

I Lekebergs kommun bedömer man dock att man har en tillräcklig förnyelsetakt på kommunens VA-nät, medan underhållet på kommunens gator och vägar är mer eftersatt, detta på grund av för lite resurser.

Gator och vägar

Av kommunstyrelsens verksamhetsberättelse 2019 framgår att en inventering av samtliga gator/vägar, där kommunen är väghållare är genomförd och det kan konstateras att kommunen har ett eftersatt underhåll när det gäller gatubeläggnings kvaliteten och avsaknad av vägmarkeringar. Under perioden har ramavtal tecknats med Skanska Asfalt avseende beläggningsarbeten i kommunen.

SKR i samarbete med Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) samlar in och redovisar gatustatistik i kommun- och regiondatabasen (Kolada). Bland annat redovisas

kommunernas beläggningsunderhåll av kommunala bilvägar och kommunala cykelvägar. Vi noterar att beläggningsunderhåll inte finns rapporterat för Lekebergs kommun i Kolada. Vi kan därmed inte jämföra hur Lekebergs kommun står sig i relation till andra strukturellt liknande kommuner.

En underhållsplan för gatuverksamheten har arbetats fram av förvaltningen. Den omfattar perioden 2020-2029 och följer samma indelning som underhållsplanen för VA-verksamheten, dvs indelningen sker efter gatusträcka. Planen anger vilken åtgärd som ska vidtas, dess prioritering samt vilket år underhåll beräknas. Underhållsplanen omfattar dock inte någon beräkning av åtgärdernas kostnader. I kommunens investeringsplan för åren 2020-2030 finns medel avsatta till asfaltbeläggning med 2 mnkr årligen.

Vi har inom ramen för granskningen efterfrågat uppgifter om antal mil för gator uppdelat på gång och cykelvägar samt trafikerade vägar men inte erhållit några.

Bedömning revisionsfråga 2

Vi bedömer att vi med tillgängligt material **inte kan besvara revisionsfrågan**.

Enligt våra intervjuer gör förvaltningen bedömningen att det finns ett visst eftersläpande underhåll eller en upparbetad underhållsskuld avseende kommunens gator och vägar. Förvaltningens bedömning är att förnyelsetakten avseende VA-nätet är tillräcklig.

Det saknas dock fullständig information om VA-nätets status och hur omfattande ledningsnätet är. Åtgärderna i underhållsplanerna är inte kostnadsberäknade och det går därmed inte att göra några jämförelser med branschnyckeltal. Avseende gator och vägar saknas även här en samlad bild av både framtida kostnader samt uppgifter om gatunätets omfattning, exempelvis antal mil gång och cykelväg. I kommunens långsiktiga investeringsplan finns medel avsatta till reinvesteringar i VA-nät samt asfaltbeläggning. Vi saknar dock en tydlig koppling till det bedömda behovet i underhållsplanerna för både VA och gator och vägar.

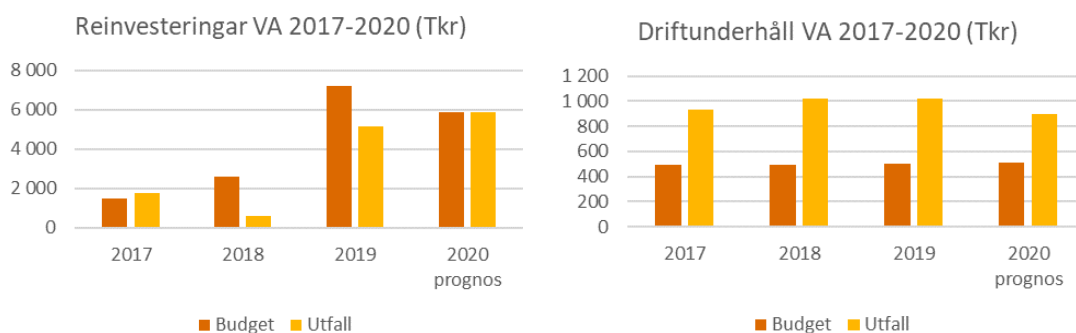
Sammantaget innebär detta att vi inte kan verifiera kommunstyrelsens egen bedömning mot vare sig branschnyckeltal eller andra kommuner.

Revisionsfråga 3 Finns det en överensstämmelse mellan underhållsplan, budget och genomfört underhåll under de senaste 3 åren?

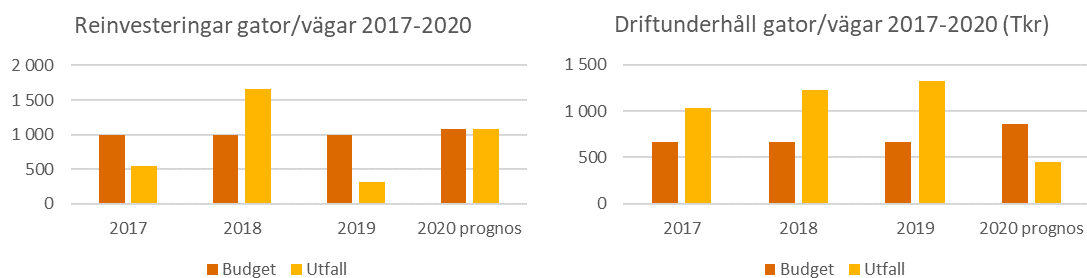
lakttagelser

Vi har för granskningen tagit del av den underhållsplan som avser åren 2020-2029. Underhållsplanen finns i ett gemensamt exceldokument med tidsatta planerade underhållsåtgärder, både för VA och gator samt vägar. Vi noterar att det inte framgår någon bedömning av hur planen förhåller sig till det faktiska behovet. Åtgärderna som ingår i underhållsplanen är heller inte kostnadsberäknade. Av den anledningen är det svårt att bilda en uppfattning om kommande investeringsbehov och behov av finansiering.

En jämförelse mellan nedlagda resurser och budget under perioden 2017-2020 visar att avseende reinvesteringar i VA verksamheten har utfallet understigit budget för samtliga år i jämförelsen med undantag för år 2017. Avseende driftunderhåll inom VA-verksamheten har utfallet överstigit budget för samtliga år i jämförelsen.

En liknande jämförelse mellan nedlagda resurser och budget avseende reinvesteringar avseende gator och vägar visar att utfallet överstigit budget år 2018. För driftunderhåll avseende gator och vägar, har utfallet överstigit budget samtliga år i jämförelsen, prognosen för innevarande år är att kostnaderna understiger årets budget.

För att dra slutsatser om de resurser som lagts ner motsvarar det faktiska behovet av underhållsåtgärder, behöver bilden kompletteras med uppgifter från underhållsplaner för respektive verksamhet. Eftersom kartläggningen och framtagandet av underhållsplaner sker från 2020 och framåt i tiden kan vi i denna granskning inte göra en jämförelse mellan budget, utfall och underhållsplan fullt ut.

Bedömning revisionsfråga 3

Vi bedömer att vi med tillgängligt material **inte kan besvara revisionsfrågan**.

Vi har i denna granskning erhållit uppgifter om budget och utfall för respektive verksamhet. För att kunna få en heltäckande bild behöver även dessa jämförelser kompletteras med uppgifter av hur stort underhållsbehovet var för samma period. Med anledning av att underhållsplaner har saknats för tidigare år är detta inte möjligt. Vi kan därmed inte bedöma hur väl de åtgärder som vidtagits överensstämmer med det faktiska underhållsbehovet.

Revisionsfråga 4 Finns det en tillfredsställande uppföljning av underhållskostnader?

lakttagelser

Kommunstyrelsen erhåller månadsvis information och uppföljning på aggregerad nivå varje månad. Enligt intervju följs underhållskostnaderna upp av kommunstyrelsen i samband med prognos efter april och oktober, delårsrapport per juli samt vid årsbokslut. Underhållskostnaderna följs även upp på förvaltningsnivå varje månad. Avdelningschef tillsammans med kommunchef går då igenom samtliga kostnader.

Vi noterar att underhållskostnaderna redovisas på en aggregerad nivå för teknik- och serviceavdelningen och inte specifikt för underhållskostnader för avhjälpande respektive planerat underhåll. Formellt får styrelsen information avseende underhåll i samband med att tertialrapporterna redovisas samt i budgetarbetet inför kommande verksamhetsår. Informationen sker dock främst muntligt och det upprättas inte några särskilda skrivelser eller handlingar som berör underhållsåtgärder specifikt utöver det som framkommer i den ordinarie rapportering som sker.

Enligt uppgift genomförs det inte idag några nyckeltalsanalyser eller jämförelser med andra kommuner. Enligt våra intervjuer finns det dock planer på att börja göra jämförelser både med hjälp av nyckeltal som kostnad per löpmeter ledningsbyte.

Bedömning revisionsfråga 4

Vi bedömer revisionsfrågan som **delvis uppfylld**.

Bedömningen grundas på att kommunstyrelsen regelbundet erhåller information i samband med tertialbokslut samt prognos under året. Investeringar som är av större karaktär och avser exempelvis reinvesteringar i VA särredovisas. Vi konstaterar att den information som kommunstyrelsen tar del av sker på en aggregerad nivå och att det inte genomförs några andra jämförelser, exempelvis med hjälp av nyckeltal eller mot andra kommuner med liknande förutsättningar. Sammantaget bedömer vi att kommunstyrelsen endast delvis har tillräcklig information om hur underhållskostnader utvecklas under året.

2020-11-23

Uppdragsledare

Peter Aschberg

Projektledare

Daniel Brandt

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av Lekebergs kommuns revisorer enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.